

parte subiecti est voluntas, quia ipsa est subiectum liberae determinationis, nempe est potentia quae libere operatur; *ex parte vero causae est ratio*, quia ratio potest habere diversas conceptiones boni, et voluntati plura obiecta proponere, ita ut voluntas ad diversa ferri valeat. Conf. S. Th. 1. 2. q. 17. a. 1. ad 2. qq. dd. De Verit. q. 24. a. 2. et 1. 2. q. 13. a. 6.

QUAESTIO XXVIII.

DE ELECTIONE.

THESIS LXI.

a) **Consilium qui est actus rationis in ordine ad opus, atque importat collationem de rebus agendis, non cogit voluntatem.** Electio autem, quae b) versari tantum potest circa ea quae sunt ad finem, est c) actus liber voluntatis in ordine seu consequenter ad consilium rationis et ideo d) substantia-liter est actus voluntatis sed formaliter specificatur a praevio actu rationis (1).

PRAENOTIONES.

208. I. **Obiectum electionis.** Quemadmodum *intellectus* dicitur de principiis quae sunt per se immediate nota, *ratio* autem dicitur de conclusionibus, quibus per discursum virtute primorum principiorum assentimur; similiter *voluntas* dicitur de fine, sive hic sit absolute sive relative ultimus, *electio* autem dicitur de mediis, quae finis ultimi gratia voluntas amplectitur.

II. **Consilium-Electio.** Quum electio sit particularium et deficientium bonorum, quae assumenda sunt ut media ad finem, de his autem dubium esse possit rationi utrum convenient necne, necesse est ut iudicium electivum praecedatur ab inquisitione rationis de rebus eligendis. Quae inquisitio vocatur *consilium* (1. 2. q. 14. aa. 1° et 3°). Electio autem vocatur ab Aristotele (Ethic. 1. III. c. 3.) *appetitus praeconsiliatus*. Etenim tunc voluntas eligit, quum alicui ex consiliatis conclusionibus practicis assensum praebet unamque prae aliis eligit sive quia una tantum appareat utilis, sive quia inter multas utiles, una praferatur. Ex. gr. si quis postquam statuerit Romā pergere Massiliam secum ipse conferat, consiliando, utrum sit eligendum iter maritimum vel terrestre, una navis potius quam alia etc. et unum ex his mediis ei

(1) 1. 2. q. 13. et 14.

appareat utile, vel, etiam si plura media aequa bona ipsi videantur, quum voluntas in unum pree alio inclinatur, puta in iter per viam ferream quae litus Liguriae pertransit, hoc eligere dicitur, et actus voluntatis assentientis huic pree aliis dicitur *electio*.

III. **Electio adaequata.** Quare *electio adaequata* sumpta duo complectitur, nempe iudicium rationis per consilium obtentum et voluntatis assensum bono per iudicium practicum rationis consiliato. Et ideo si voluntas non assentiatur huic iudicio, sed vel suspendat assensum, vel rationem moveat ad aliud consilium aliudque iudicium practicum, nondum habetur electio. Quum autem voluntas assentitur alicui iudicio pratico, tunc habetur electio, et iudicium hoc cum assensu voluntatis coniunctum vocatur *iudicium ultimum practicum*.

PROBATUR THESIS.

209. *Quoad 1um. Consilium non cogit voluntatem.* Consilium rationis quamvis proponat unum bonum pree alio ut conduceat ad finem, tamen nequit illud proponere ut necessario connexum cum beatitudine, quum nullum sit huiusmodi inter particularia bona eligibilia: ex. gr. sumere medicinam erit bonum sanitati, sed malum gustui. Et ideo consilium est inquisitio quaedam non demonstrativa, sed ad opposita viam habens. Voluntas igitur remanet semper libera tum ad assensum in bonum consiliatum, tum ad volendam continuationem inquisitionis, tum ad eam suspendendam.

210. *Quoad 2um. Electio est circa media.* « Dicendum quod, sicut iam dictum est (art. 1. huius quaest. ad 2.) electio consequitur sententiam vel iudicium quod est sicut conclusio syllogismi operativi. Unde illud cadit sub electione quod se habet ut conclusio in syllogismo operabilium. Finis autem in operabilibus se habet ut principium, et non ut conclusio, ut Philosophus dicit (Physic. lib. II. text. 89.). Unde finis, in quantum est huiusmodi, non cadit sub electione » (1).

Deinde S. Doctor demonstrat caeteros fines, excepto nempe fine absolute ultimo, cadere posse sub electione non quatenus fines sed quatenus media, hisce verbis: « Sed sicut in speculativis nihil prohibet, id quod est unius demonstrationis vel scientiae principium esse conclusionem alterius demonstrationis vel scientiae, primum tamen principium indemonstrabile non potest esse conclusio alicuius demonstrationis vel scientiae, ita etiam contingit id quod est in una operatione ut finis, ordinari ad aliquid ut ad finem, et hoc modo sub electione cadit, sicut in operatione medici sanitas se habet ut finis; unde hoc non cadit sub electione medici, sed hoc supponit tamquam princi-

(1) 1. 2. q. 13. a. 3.

« pium. Sed sanitas corporis ordinatur ad bonum animae, unde apud eum qui habet euram de animae salute potest sub electione cadere « esse sanum vel esse infirmum... Sed ultimus finis nullo modo sub electione cadit ».

211. Quoad 3um. *Electio est actus liber.* Haec pars est corollarium praecedentium. Nam si nullum ex bonis consiliatis est necessario conexum cum beatitudine utpote deficiens et ideo non determinat necessario assensum voluntatis, necesse est, ut sit libera ipsa electio quae resultat ex consilio et assensu, quemadmodum enim ait S. Gregorius Nyssenus (apud S. Thomam 1. 2. q. 13. a. 1.), « electio neque est appetitus secundum seipsam, neque consilium solum sed ex his aliquod compositum ».

Neque dicas voluntatem determinatam ad aliquem finem puta ad transfretandum necessitari ad aliquod medium eligendum puta ad navim suscipiendam. Nam nullus ex finibus particularibus necessitat voluntatem, cui potest ut bonum placere ipsum nolle (1).

Corollarium. *De voluntario absque ullo actu.* Ex modo demonstratis appareat quo sensu voluntarium dari queat absque ullo actu, quatenus nempe voluntas inclinatur tamquam ad aliquod bonum ad non volendum ulterius et ad non agendum idest ad non eliciendos neque ad imperando ulteriores actus. Quo in casu ipsum non velle et non agere sunt homini voluntaria et imputabilia, quamvis enim *directe* non procedant a voluntate, tamen *indirecte* procedunt ab ea, quae libere a sua operatione abstinet. Hoc sensu loquitur S. Thomas in 1. 2. q. 6. a. 3., qui consulendus est.

212. Quoad 4um. *Electio est substantialiter actus voluntatis formaliter specificatus a praevio actu rationis.* Operatio aliqua ad quam plures potentiae suo modo concurrunt, ad eam potentiam substantialiter pertinet quae eam elicit seu perficit; specificatur autem seu formaliter pertinet ad eam potentiam a qua ordinationem recipit et ad cuius normam elicetur. Iamvero electio perficitur a voluntate, quum consistat in actu voluntatis adhaerentis bono quod a ratione proponitur; ordinationem autem recipit a ratione, ad cuius normam voluntas bonum consiliatum elit, quum ratio illud proponat voluntati tamquam eligibile, utpote ordinabile ad finem. Ergo electio est substantialiter seu materialiter actus voluntatis, formaliter autem est actus rationis. Cfr. S. Th. 1. 2. q. 13. a. 1.

Corollarium 1. *Ex dictis appareat quo ordine procedamus ad eligendum.* Primo locum habet apprehensio finis, secundo appetitus finis, tertio consilium de his quae sunt ad finem, quarto electio boni a ratione propositi ut conducibilis ad finem. Cfr. 1. q. 15. a. 3.

(1) Cfr. 1. c. a. 6.

Corollarium 2. *Consilium quamvis sit actus rationis tamen includit aliquid voluntatis, quum praesupponat motum voluntatis in finem.* Homo enim non inciperet consiliari de mediis eligendis ad finem, nisi eius voluntas iam intenderet finem. Id S. Thomas pulchre declarat in 1. 2. q. 14. a. 1. ad 1.: « Dicendum quod quando actus duarum potentiarum ad invicem ordinantur, in utroque est aliquid quod est alterius potentiae, et ideo uterque actus ab utraque potentia denominari potest. Manifestum est autem quod actus rationis dirigentis in his, quae sunt ad finem et actus voluntatis secundum regimen rationis in ea tendentis, ad se invicem ordinantur. Unde et in actu voluntatis qui est electio, appetit aliquid rationis, scilicet ordo, et in consilio, quod est actus rationis, appetit aliquid voluntatis, sicut materia, quia consilium est de his quae homo vult facere, et etiam sicut motivum: quia ex hoc quod homo vult finem, movetur ad consilium de his quae sunt ad finem. Et ideo Philosophus dicit (Ethic. lib. VI. cap. 2.), quod electio est intellectus appetitus, ut ad electionem utrumque currere ostendat; ita Damascenus dicit (loco sup. cit.) quod *consilium est appetitus inquisitivus*, ut consilium aliquo modo pertinere ostendat et ad voluntatem, circa quam et ex qua fit inquisitio, et ad rationem inquirentem ».

OBJECTIONES CONTRA TERTIAM PARTEM.

213. **Obiect. 1^a.** *Electio est necessaria.* Nam eligibilia se habent ad finem, ut conclusiones ad principia. Sed ex principiis conclusiones necessario inferuntur. Ergo etiam media necessario eliguntur.

Resp. *Nego assert.* Ad rat. *Conc. mai. Dist. min.* Conclusiones necessario connexae cum veritate principiorum, *Conc.* conclusiones non necessario connexae, *Nego. Dist. conseq.* si media eligibilia essent necessario connexa cum fine, *Conc. secus, Nego.* « *Ad primum* dicendum, quod non semper ex principiis ex necessitate procedit conclusio, sed tunc solum quando principia non possunt esse vera, si conclusio non sit vera. Et similiter non oportet quod semper ex fine insit homini necessitas ad eligendum ea quae sunt ad finem, quia non omne quod est ad finem, tale est quod sine eo finis haberi non possit, aut si tale sit, non semper sub tali ratione consideratur » (1. 2. q. 13. a. 6.).

Obiect. 2^a. *Electio consequitur iudicium rationis practicum.* Sed ratio ex necessitate iudicat de aliquibus propter necessitatem praemissarum. Ergo etiam electio sequitur necessario.

Resp. *Dist. mai.* Electio consequitur iudicium practicum de contingentibus, *Conc. de necessariis, Nego. Conc. min. Nego conseq.* « *Ad secundum* dicendum, quod sententia sive iudicium rationis de rebus agendis est circa contingentia, quae a nobis fieri possunt, in quibus conclusiones non ex necessitate sequuntur ex principiis necessariis

«absoluta ex necessitate, sed necessariis solum ex conditione, ut: si currit, movetur». (S. Th. l. c.).

Obiect. 3^a. Si aliqua duo sunt penitus aequalia non magis movetur homo ad unum quam ad aliud. Sed multo minus potest eligi quod accipitur ut minus, quam quod accipitur ut aequale. Ergo si propontantur duo vel plura, inter quae unum maius appareat, impossibile est aliquod eorum eligere. Ergo electio, cum sit de eo quod videtur aliquo modo melius, est necessaria.

Resp. Dist. sequel. mai. Si secundum nullam considerationem unum possit apparere eminentius alio, *Conc.* si secundum diversas considerationes potest vel unum vel aliud praeminere, *Nego. Contr. min.* si quod appetit minus bonum secundum unam considerationem non posset apparere maius secundum aliam, *Conc. secus, Nego.* Bona contingentia sunt huiusmodi, ut non necessario moveant voluntatem, quia quum non habeant perfectam rationem omnimodae bonitatis possunt sub variis respectibus sive bonitatis sive deficientiae proponi voluntati a ratione. Item ratio a voluntate moveri semper potest ad ulteriores considerationes, quamvis quum voluntas unum p[re]e alio eligit id faciat propter aliquam rationem bonitatis hic et nunc consideratam tamquam eminentem in uno potius quam in alio bono. Sic quum homo eligit aliquod minus bonum p[re]e alio maiori unice ad ostendendum exercitium suae libertatis; hoc ipsum exercitium libertatis circa minus bonum apprehenditur ut bonum eminentius p[re]e maiori bono.

OBJECTIONES CONTRA QUARTAM PARTEM.

214. **Obiect. 1^a.** Electio non est actus voluntatis sed rationis. Nam electio collationem quamdam importat, qua unum alteri p[re]efertur. Sed conferre est rationis. Ergo electio est actus rationis.

Resp. Nego assert. Ad rat. *Dist. mai.* Electio praesupponit collationem *Conc.* est ipsa collatio, *Nego. Conc. min. Nego conseq.* «Ad primum dicendum, quod electio importat collationem quamdam praecedentem, non quod essentialiter sit ipsa collatio» (1. 2. q. 13. a. 1.).

Obiect. 2^a. Eiusdem est syllogizare et concludere. Syllogizare autem in operabilibus est rationis. Ergo electio, quae est quasi conclusio in operabilibus, est actus rationis.

Resp. Dist. mai. Eiusdem est syllogizare et concludere conclusione proprie dicta, *Conc.* conclusione improprie dicta, *Nego. Conc. min. Dist. conseq.* ipse actus electionis est conclusio proprie dicta, *Nego*; est conclusio improprie dicta, utpote quae ex conclusione iudicij practici sequitur, et in qua terminatur motus ad electionem, *Conc.* «Dicendum quod practicae inquisitionis est duplex conclusio; una quae est in ratione, scilicet sententia, quae est iudicium de consiliatis; alia vero quae est in voluntate et huiusmodi est electio: et dicitur conclusio

«per quandam similitudinem: quia sicut in speculativis ultimo statur in conclusione, ita in operativis ultimo statur in operatione» (qq. dd. De Veritate q. 22. a. 15. ad 2.).

Obiect. 3^a. Ignorantia non pertinet ad voluntatem, sed ad vim cognitivam. Est autem quaedam ignorantia electionis. Ergo electio pertinet ad rationem.

Resp. Dist. mai. Ignorantia formaliter accepta non pertinet ad voluntatem, *Conc.* ignorantia accepta quoad aliquos suos effectus, *Nego. Contrad. min.* tamquam occasio malae electionis, *Conc.* tamquam aliquod constitutivum ipsius actus electionis, *Nego.* Unde si electio sumatur adaequate prout includit ipsum processum rationis poterit ignorantia attribui ipsi electioni. In hac et similibus obiectionibus confunditur ipse actus electionis, qui est voluntatis, cum toto processu electionis adaequate sumpto in quo includitur ipsa operatio rationis.

Obiect. 4^a. Electio pertinet ad prudentiam. Sed prudentia est in ratione. Ergo electio est actus rationis.

Resp. Dist. mai. Electio participat aliquid prudentiae, *Conc.* est totaliter actus prudentiae, *Nego. Conc. min. Dist. conseq.* ipse actus eligendi est actus rationis, *Nego*; iudicium practicum cui voluntas assentitur quum eligit, *Conc.* «Dicendum quod electio (adaequate sumpta) dicitur esse principale in virtute morali et ex parte eius quod habet de ratione, et ex parte eius quod habet de voluntate: utrumque enim requiritur ad rationem virtutis moralis; et dicitur electio principale respectu exteriorum actuum. Unde non oportet quod electio sit actus prudentiae totaliter; sed participat aliquid prudentiae sicut et rationis» (qq. dd. l. c. ad 3.). Solutio cuiusdam difficultatis de apparente quadam electione brutorum datur a S. Thoma (1. 2. q. 13. a. 2. ad 3.), quem locum attulimus sub n. 145. ad Obiect. 11.

APPENDIX.

De reliquis actibus voluntatis.

I. **Consensus** importat applicationem appetitivi motus ad aliquid praexistentis in potestate applicantis (1. 2. q. 15. a. 3.).

Et ideo consensus est de his quae sunt ad finem. Simplex autem voluntas est de fine (*ibid.*).

II. **Usus** importat applicationem alicuius rei ad aliquam operationem. Unde et operatio, ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus eius, sicut equitare est usus equi, et percutere est usus baculi (1. 2. q. 16. a. 1.).

Quum igitur voluntatis sit movere caeteras animae vires ad earum operationes; usus est voluntatis ut primi moventis, est rationis ut dirigentis, caeterarum vero potentiarum, ut exequentium (*ibid.*).

III. Imperare est movere aliquem cum quadam intimatione denuntiativa; quae motio habetur quum per verbum imperativi modi dicimus alicui « fac hoc ». Primum autem movens in viribus animae ad exercitium actus est voluntas. Ergo voluntatis actus praesupponitur ad imperium. Attamen quum imperium formaliter includat intimationem seu denuntiationem quae est actus rationis; nempe « hoc est faciendum »; sequitur *imperare* esse actum rationis praesupposito actu voluntatis, in cuius virtute movet (1. 2. q. 17. a. 1.).

IV. Frui stricto sensu est re aliqua delectari propter seipsam.

Lato sensu est fructum vel delectationem ex re aliqua capere.

Unde proprie est de fine ultimo.

Est formaliter actus voluntatis. Quia eius est delectari de fine, cuius est appetere finem. Atqui voluntatis est appetere finem. Ergo etc.

Non tamen excluditur delectatio propria potentiae operantis in formali possessione finis; quae, quum agitur de fine ultimo, est intellectus (1. 2. q. 11. a. 1. ad 1um et 3um).

QUAESTIO XXIX.

DE MOTIVO VOLUNTATIS.

PRAENOTIONES.

215. Quaestio haec agitur a S. Thoma in 1. 2. q. 9. Nos compendiatim Angelici doctrinam proponemus, sed in antecessum quasdam notiones praemittimus ad rectam eius intelligentiam necessarias. Itaque ad bene intelligendum modum quo aliqua potentia operativa movetur vel movet, distinguenda sunt diversae rationes movendi seipsum vel alia a se. Etenim:

a) **Aliud est potentiam moveri quoad exercitium, aliud quoad specificationem.** Hoc efficitur ab obiecto ad quod ordinatur potentia, illud autem a virtute activa ipsius potentiae; *utrumque requiritur ad hoc ut potentia operetur*. Attamen obiectum quâ tale nihil confert virtuti activae potentiae, sed eam supponit perfectam in ratione principii operativi. Virtus autem activa potentiae obiectum requirit tamquam terminum proportionatum suae operationis, quam obiectum specificat. Sunt enim in diverso genere causarum, quum virtus activa sit in genere causae efficientis, obiectum vero in genere causae finalis.

b) **Quapropter non est confundenda necessitas motionis ex parte obiecti seu secundum specificationem cum necessitate motionis ex parte principii actuosi seu quoad exercitium.** Et ideo ex eo quod voluntas moveri debeat ex parte obiecti a fine, non excluditur quod movere debeat seipsum quoad exercitium. Similiter si voluntas non haberet virtutem

movendi se quoad exercitium, non sufficeret obiecti seu finis proposito ad hoc ut voluntas ageret. Obiectum enim quâ tale non confert vires potentiae activae, sed supponit. Et sane cum agatur de diverso genere causarum concurrentium ad eundem effectum, positio unius non supplet defectum alterius.

His praenotatis accedamus ad innuenda summa capita Quaestionis de motivo voluntatis prouti a S. Thoma resolvitur in 1. 2. q. 9.

BREVIS DECLARATIO.

216. In articulo 1. docet S. Doctor voluntatem moveri ab intellectu quoad specificationem ut a proponente obiectum. Quum enim voluntas sit appetitus boni universalis et sibi convenientis, a quo specificatur et in quod tendit tamquam in finem, necesse est ut tale obiectum ei proponatur ab intellectu cuius voluntas est appetitus et qui solus cognoscere potest rationes universalissimas entis, veri, boni.

In articulo 2. docet voluntatem moveri etiam ex parte obiecti ab appetitu sensitivo, qui si immutetur a re sensibili efficit ut homini appareat bonum et conveniens id, quod, si homo non agitaretur a passione, non appareret ei bonum vel conveniens.

In articulo 3. docet voluntatem quoad exercitium movere seipsam quia si est actuata secundum appetitionem finis ultimi movere potest seipsum ad volenda ea quae sunt ad finem eo modo et ordine, quem superius indicavimus.

In articulo 4. docet voluntatem moveri ab exteriori aliqua causa non solum ex parte obiecti seu quoad specificationem actus, sed etiam ex parte principii seu quoad exercitium. Nam voluntas libere movere potest seipsum tantum quoad ea quae sunt ad finem absolute ultimum nempe quoad particularia bona quae sunt ordinabilia ad beatitudinem. Ad hoc autem ut moveat seipsum quoad ea quae sunt ad finem praecedere debet non solum actualis motio voluntatis ad finem, sed etiam *ad primum consilium* quoad bona particularia eligenda. Voluntas enim quae quandoque est in potentia, quandoque in actu, reduci debet de potentia in actum ab aliquo ente quod sit actu in ipso ordine causae efficientis. Item, cum absque praevio consilio eligere nequeat, debet ad primum consilium ab extrinseco moveri, secus procederetur in infinitum. Ergo voluntas *quoad ipsum exercitium* a movente extrinseco seu a Deo moveri debet non solum ad actum appetendi bonum universale seu ipsam beatitudinem in genere, sed etiam ad primum consilium, ad hoc *ut sic mota possit movere seipsum*. Cfr. l. c. S. Th.

Neque id obest libertati arbitrii. Nam ipsa prima electio procedit a voluntate seipsum determinante ad unum vel ad aliud ex particularibus bonis. Unde S. Thomas in art. 6. huius Quaestionis ait: « *Ad tertium dicendum, quod Deus movet voluntatem hominis, sicut univer-*

« salis motor ad universale obiectum voluntatis, quod est bonum, et « sine hac universalis motione homo non potest aliquid velle, sed homo « per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est vere « bonum vel apparet bonum etc. »

217. Ex quibus S. Thomae verbis et ex similibus, quae saepe repetit, manifeste apparet quam longe ab humani arbitrii libertate tuenda et ab Angelici Doctoris mente sit sententia eorum qui asserunt Deum sua motione determinare voluntatem ad unum prae alio velendum. Et sane potentia quae ab agente extrinseco determinatur ad unum volendum non potest hoc non velle. Qui autem non potest aliquid non velle, hoc necessario vult. Ergo si voluntas Divina motione determinatur ad unum, nequit libere bona particularia eligere, et sic actum est de libero hominis arbitrio.

Insuper quid clarius poterat a S. Thoma in 1. 2. q. X. a. 4. ubi expresse agit de hac Divina motione? En eius verba: « Respondeo dicendum quod, sicut Dionysius dicit (De div. nom. cap. 4. lect. 23.), ad Providentiam Divinam non pertinet naturam rerum corrumperemus sed servare. Unde omnia movet secundum earum conditionem, ita quod ex causis necessariis per motionem divinam sequuntur effectus ex necessitate, ex causis autem contingentibus sequuntur effectus contingentes. Quia igitur voluntas est activum principium non determinatum ad unum indifferenter se habens ad multa, sic Deus ipsam movet, quod non ex necessitate ad unum determinat, sed remanet motus eius contingens, et non necessarius, nisi in his ad quae naturaliter movetur.» Consule etiam verba S. Thomae allata sub n. 197. III. quibus discrimen inter modum se movendi brutorum et hominum in rebus agendis ponit in eo, quod brutorum iudicium est determinatum ad unum ab Auctore Naturae, hominum vero iudicium minime, sed relinquit indifferens ad eligendum unum prae alio.

QUAESTIO XXX.

DE UNIONE ANIMAE HUMANAECUM CORPORE (1).

218. Quaestio haec soluta nobis implice fuit in Quaestione XIV. Thesi 27. ubi demonstravimus a) *principium primum quo* operationum vitalium in vivente corporeo esse formam substantialem atque vocari animam b) eam pro variis gradibus operationum in eodem ente esse unicam, et, licet sit *formaliter* nobilior, continere *virtualiter* perfectiones

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 76. et ll. pp.

formarum inferiorum. Quapropter quum homo sit ens corporeum vivens vitâ non solum vegetativa et sensitiva, sed etiam intellectiva cum discursu seu rationali, necesse est ut asseramus primum principium operationum vitalium in homine, nempe animam humanam a) esse formam substantialem, b) esse unicam in eodem homine, et quamvis sit *formaliter* intellectiva, tamen esse *virtualiter* sensitivam, vegetativam et corpoream, ita ut per unam eamdemque animam, tamquam per propriam formam substantialem homo habeat ut sit rationalis, sensitivus, vegetatus, corpus et ens. Quod explicite a S. Thoma affirmatur in qq. dd. De Spirit. Creaturis art. 8) hisce verbis: « In hoc homine non est alia forma substantialis, quam anima rationalis, et per eam homo non solum est homo, sed et animal, et vivum, et corpus, et substantia, et ens ». Ne igitur eadem bis agamus, remittimus Discipulos ad Thesim 27. nonnulla addentes ad pleniorum rei intelligentiam.

THESIS LXII.

Anima intellectiva unitur corpori ut forma substantialis.

PRAENOTIONES.

219. I. **Unio generatim.** *Unio* importat coniunctionem duorum vel plurium ad aliquod unum efformandum. Quum autem *unum* et *ens* convertantur, ens autem denominetur ab esse, necesse est, ut ea, quae uniuntur, ad aliquod esse commune habendum coniungantur, ita ut si unio sit *realis*, coniungi debent ad aliquod esse reale commune, si unio sit tantum logica coniungi debent ad aliquod esse tantum intentionale seu rationis.

II. **Unio realis substantialis.** Ut sistamus in *unione reali*, quum esse reale, seu *actus essendi*, possit esse vel *primum seu substantialie*, vel *secundum seu accidentale*, ad hoc ut duo uniantur in ordine ad aliquod esse *primum seu substantialie*, necesse est ut vel alterutrum vel utrumque careant proprio esse, ita ut, *unione peracta*, vel utrumque existere incipiat per esse compositi, vel unum existat per esse ei communicatum in composito ab alio, cui per se subsistere competat.

III. **Unio realis substantialis essentialis seu naturalis.** Hoc cui per se competit subsistere, quodque trahit aliud in unitatem sui esse, vel est completum in linea essentiae, vel non. Si non est completum in linea suae essentiae, quae ad alium terminum unionis extenditur tamquam ad intrinsecum sui constitutivum, unitur alteri ut pars essentiae formalis parti essentiae pure potentiali, nempe ut actus primus in linea essentiae purae potentiae subiectivae in eadem linea essentiae, vide licet ut forma substantialis materiae primae sibi proportionatae quare